

HEKİMHAN MÜZİK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Levent ÇOBAN*¹

*Soma Cemil Meriç Anadolu Lisesi Müzik Öğretmeni, Manisa / Türkiye

Özet

Bu araştırma Hekimhan yöresi halk müziği kültürünün çeşitli açılardan incelenmesi ayrıca TRT-THM repertuarında yer alan ve tarafımızca derlenen yöre türkülerindeki müziksel özelliklerin tespitine odaklanmaktadır. Hekimhan kültür olarak farklı bölgelerden etkilenmesi ile birlikte aynı zamanda da başka bölgeleri etkileyen konumdadır. Aynı coğrafya içerisinde yer alan Arguvan ilçesinin de dominant etkisinin yörede yoğun bir şekilde hissedildiği ve yörenin müzik kültürünü hâkimiyeti altına aldığı söylemek mümkündür. Bu etkileşimlerin sonucunda kültürlerini kendi lehçeleriyle anlatmaları da o yörenin müzik kültürünü ortaya çıkarmıştır. TRT repertuarındaki türkülere bakıldığında bu türkülerin Hekimhan'ı etkileyen yörelerden farklı şekilde söylendiği saptanmıştır. Bu da yörenin farklı müzikal kimliğinin olabileceğini ortaya koymuştur. Araştırmada daha çok nitel araştırma yöntemlerinden istifade edilmiştir. Bölgeye ait veri toplanmasında sahaya ait yazılı ve dijital literatür taraması, gözlem ve kaynak kişilerle birebir görüşme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Yöreye ait bir müzik kültürü tespiti yapılmış olup, bunun sonucunda TRT repertuarındaki yöre türkülerinin müziksel analizi yapılmıştır. Repertuara yeni türküler kazandırmak açısından ise sekiz adet türkünün derlemesi yapılmıştır. Bu sayede de var olan değerler kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara yazılı bir kaynak bırakmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hekimhan, Halk Kültürü, Türk Halk Müziği

THE RESEARCH ON HEKİMHAN MUSIC CULTURE

Abstract

This research focused on examining the folk-song culture of Hekimhan region from various aspects and the determination of the musical characteristics of the regional folk-songs which exist in the TRT-THM repertoire and are compiled by us. However, Hekimhan is influenced by different regions as culture at the same time it influences the other regions. It is possible to say that the dominant effect of Arguvan district in the same geography is felt intensely, too in the region and domineered the music culture of the region. As a result of these interactions, telling their culture with their own dialects also reveals the music culture of that region. When we look at the folk-songs in TRT repertoire, it was determined that these folk-songs are sung differently from the regions which affect Hekimhan. This proved that there might be a different musical identity of the region. In this research, it was mostly benefited from qualitative research methods. In the data collection of region, it was benefited from the methods of scanning the written and digital literature belonging to the area, observation, and interview with the people one by one. The determination of the music culture belonging to region has been made and as a result of this, the musical analysis of the regional folk-song in TRT repertoire was tested. In terms of bringing new folk-songs to repertoire, the compilations of eight folk-songs has been made. Thus, it is aimed that while the existing values are recorded, it is also left the written source to the next generations.

Keywords: Hekimhan, Folk Culture, Turkish Folk Music

Giriş

Halk müziği, halkın acılarını, sevinçlerini, kısaca tüm yaşantısını konu alan, kulaktan kulağa, ustadan çırağa geçmek suretiyle yaşayıp, yörelere göre farklılıklar gösteren, yaratıcısı belli olmayıp, gelişimini ortaklaşa sürdüren bir müzik türüdür. Ya da bir başka ifade ile "Halkın estetik eğilimini yansıtan, bir yandan halkın yarattığı, öte yandan sevgi ile benimsediği, çoğunlukla dinlediği müzik" (Özbek, 1998: 88) türüdür.

¹ Yazışma yapılacak yazar: leventcoban@hotmail.com

Yeryüzündeki bütün doğal ve toplumsal olayları konusu içine almıştır. Sevda türküleri, oyun havaları, kahramanlık türküleri, yiğitlemeler, koçaklamalar, destanlar, ağıtlar, övgüler, semahlar, kına havaları, imece türküleri, sohbet havaları, hoyratlar vb. konularda özellikle geniş bir birikime sahiptir.

Farklı yaşam bölgelerinde kültürel zenginliklerini yaşatan Anadolu insanı, bulunduğu kültür içerisinde duygu ve düşüncesini en iyi şekilde anlatma yöntemlerinden biri olan türkülere ayrı bir önem vermiştir. Malatya yöresi ve çevresindeki halk müziği Anadolu'nun her köşesine yayılmıştır. Aynı coğrafya üzerinde yer alan Hekimhan yöresinin de çevre il ve ilçelerden etkilenmiş olması, müziksel ve kültürel açıdan farklı yöresel özellikler taşımasına neden olmuştur. Bu nedenle Hekimhan yöresi, kendine has yorumlama teknikleri özgün bir yapı sergilediğinden ayrıca önem arz etmektedir. Ayrıca Hekimhan'a ait bir müzikal kimlik saptama, yörenin müziğinin hangi özelliklere sahip olduğunun tespiti, yapılan derleme çalışmalarıyla THM repertuarına yeni türkülerin kazandırılması açısından önemlidir.

Hekimhan İlçesinin Tarihçesi ve Coğrafi Yapısı

Hekimhan, M.Ö. 2. yüzyıl ile M.S. 14. yüzyıl arasında yoğun olarak kullanılan İpek Yolu - Bakır Yolu güzergâhında bulunmuş, Malazgirt Zaferi ile birlikte Selçukluların hâkimiyetine girinceye kadar, Hititler, Asurlular, Urartular, Medler, Persler, Romalılar ve Bizanslıların hâkimiyeti altında kalmıştır.

13. yüzyılda bölge Selçukluların hâkimiyetinde iken, devrin ünlü doktorlarından Ebu-l Hasan El Hekim tarafından ilçe merkezinde bulunan, bugün Taşhan olarak bilinen han yaptırılmıştır. 'Han-ı Hekim' olarak anılan bu han daha sonrasında kurulacak ilçeye 'Hekimhan' olarak ad olmuştur.

Hekimhan toprakları, Selçuklulardan sonra Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir. İlçenin, ilçelik vasfından önce bir yerleşim yeri olarak önem kazanması Osmanlı Devleti'nin Duraklama döneminde, 1656 - 1661 yılları arasında Köprülü Mehmet Paşa tarafından içerisinde bulunan Han'ın askeri amaçlı onarılması sürecine rastlamaktadır. Bu dönemde Selçuklulardan kalma Han'a ek olarak ikinci bir kısım ve aynı dönemde bugün de varlığını koruyan ve ilçemiz açısından tarihi bir önem taşıyan, Köprülü Mehmet Paşa Camii yaptırılmıştır.

Diyarbakır vilayeti, Malatya Sancağı Akçadağ Nahiyesine bağlı köy olan Hekimhan, 18 Haziran 1921 tarihinde T.B.M.M 1. Dönem 39. İçtimada görüşülerek, 1 Temmuz 1921 tarihinden geçerli olmak üzere Hasançelebi ve Gelengeç bucakları birleştirilip ve merkezi Hekimhan Kasabası olmak üzere ilçelik statüsü kazanmıştır.

Doğu Anadolu bölgesinin 'Yukarı Fırat' bölümünde yer alan Hekimhan, doğusunda Arguvan, batısında Kuluncak ve Darende, güneyinde Yazıhan ilçeleri ile kuzeyinde Sivas iline bağlı Kangal ilçesi ile çevrilidir. Coğrafi açıdan dağlık ve engebeli bir yapıya sahip olan ilçe; 1794 km² yüzölçümü ile Malatya ilinin en geniş ilçesidir. İlçe merkezi 1040 m. rakıma sahip olup, bağlıllarına göre alçak bir konumda bulunur. İlçenin en yüksek noktası (2680 m.) Yamadağı'dır. İlçede tipik karasal iklim hüküm sürmekte olup, yazlar sıcak ve kurak, kışlar kar yağışlı ve soğuk geçer. Hâkim bir bitkisi bulunmamakla birlikte; bozuk baltalık meşelik, ardıç ve alıç bitki örtüsünü oluşturur. (Malatya Valiliği, Erişim: 2017).

Yörenin Müzik Kültürü ve Diğer Yörelerle Olan Etkileşim

"Kültür; Bir halkın ya da bir toplumun maddi ve manevi alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü; yiyecek, giyecek, barınak, korunak gibi temel ihtiyaçların elde edilmesi için kullanılan her türlü araç- gereç, uygulanan teknik; fikirler, bilgiler, inançlar; geleneksel, dinsel, toplumsal, politik düzen ve kurumlar; düşünce, duyuş, tutum tüm davranış biçimleri; yaşama tarzı" (Örnek, 1971: 148).

"Müzik Kültürü; toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun, genel kültürün yanında kazandığı müzik sanatına ilişkin bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile müzik ortamlarında geçerli ahlak kuralları, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür" (Günay, 2006: 99).

Hekimhan farklı kültürlerin bir arada kardeşçe yaşadığı topraklar üzerindedir. Dışarıya göç vermekle birlikte çeşitli nedenlerle göç alan bir yerleşim yeridir. Bu şartların ortaya çıkarttığı bir kültür içerisinde müzik konusuna değinmek gerekirse, Suriye' den Çorum' a, Amasya'dan Denizli'ye geniş bir alanda talipleri bulunan Şah İbrahim Ocağının yörede olması ve merkezi bir özellik taşıması ile birlikte; Ruhsati' den Sefil Ali'ye, İsyani' den Hacı Taşan' a dek pek çok halk ozanının uğrak yeri olması, dede/âşıkların ve çevredeki diğer âşıkların çevreyi çok yönlü etkilemeleri bu müzik dağarcığının oldukça zengin olmasını sağlamıştır. "Ballıkaya (Hekimhan' a

bağlı köy)'da yetişen Yemenli ve Gevheri gibi âşıklar ile Âşık Yusuf ve İmam Dede gibi dede/âşıkların Sivas'tan Arguvan-Arapgir, Hekimhan'a dek hemen her köyde tanınmaları tesadüf olmayıp çevredeki etkilerin bir göstergesidir" (Özerol, Görüş Gazetesi,1989).

Hekimhan'a özgü türküler daha çok Hacılar, Alvar köyleri ve çevresinde yoğun olup din dışı özellikleriyle kendini gösterir.

Hekimhan birçok yöreyi etkilemesinin yanında başta Arguvan olmak üzere birden çok yöreden de etkilenmiştir. Hekimhan coğrafi konum ve toplumsal konumu gereği Arguvan kültürüyle içe içe olan bir yapıdadır. Bu nedenle Arguvan ile çok yakın bir kültüre sahiptir. Ülke genelinde Arguvan Ezgileri olarak bilinen türkülerin yörede de baskın şekilde hâkimiyetini sürdürmesi Hekimhan' ın müzik dağarcığının bir bölümünü oluşturmasına da neden olmuştur. Hekimhan'ın Arguvan-Sivas arasında bir yerde olması nedeniyle diğer iki yöre ezgileri ile sürekli bir etkileşim içerisinde olmuştur.

Arguvan türkülerinin yanında Çamşılı yöresine ait türküler de yörede bilinip ve söylenmektedir. Çamşılı yöresindeki halkın bir kısmı Hekimhan, Arguvan ve Arapgir köylerinden gitmiş olmalarından dolayı etkileşimde güçlüdür.

"Çamşılı ve yöredeki etkileşimine gelince; Arguvanlı-Hekimhanlı dedelerin Sivas, Tokat, Amasya ve Çorum'daki taliplerine (bağlılarına) gitmeleri daha sık olduğu gibi bazı yörelerde de cem törenlerine katılmışlardır." (Şahin-Özerol, 2004:196).

"Günümüzde Çamşılı Ağzından bahsediliyor. Aslında o yöredeki insanlar bizlerden etkilenmişlerdir. Zamanın da Mezirme Köyü'nden o yörelere (Sivas, Tokat, Çorum) göçen dedeler yöredeki ağız yapımızın oralara kadar taşınmasına sebep olmuşlardır. Ağızların ve kültürlerin taşınmasından o dönemde ki dedeler etkin rol oynuyorlardı" (Alkan, kişisel görüşme).

Ballıkaya köyünde dedelerin (Alevilikte inanç önderi) Sivas, Tokat, Amasya ve Çorumda' ki taliplerine gitmeleri ve orada cem törenlerine katılmaları bozlak türkülleri ile etkileşimi de güçlendirmiştir. Özerol' un "Ballıkaya' da dede-âşıkların söylediği bozlak benzeri yüksek havalar da vardır. Değişlerde genellikle ortak bir özellik görebiliriz" (Özerol, kişisel görüşme). sözleriyle de bu etkileşimden bahsedilmiştir.

Geçmişte Barakların mevsimlik olarak hayvanlarını otlatmak için yörede/yaylalara geldikleri bilinmektedir. Ayrıca geçmiş yıllarda mevsimlik işçi olarak Çukurova bölgesine çalışmak için giden yöre insanları bir süre çalıştıktan sonra tekrar evlerine döndüklerinde oradaki müziği yöreye taşımada etkili olmuşlardır.

"XII-XIII. Yüzyıllarda Anadolu'da ki Türkmen varlığı içinde yer alan Barakların Urfa'nın Culap (Çolap)' ta yoğunlaştığı görülür. Bununla birlikte Suriye'nin kuzey bölümleri ve Gaziantep yöresinde de bulunan Baraklar, yaz mevsimlerinde yeni il'e (Gürün-Hekimhan-Sivas-Arguvan arasındaki bölge) yaylaya gelmişlerdir. XV. Yüz yılda hem merkezi otoritenin hem de Suriye'de Arapların baskısı ile birçok boy gibi İran' a giden Barakların bir bölümü de Maraş, Çukurova, Gaziantep gibi yakın yörelere dağılmışlardır. Mevsimlik göçlerin etkisiyle Barakların Arguvan-Hekimhan –Sivas üçgeni ile bağlarının olduğunu göstermektedir" (Şahin – Özerol,2004:205). Bu nedenle belirgin olmamakla beraber Barak türkülleri ile Hekimhan türkülleri arasındaki ilişkinin ve etkileşimin olduğunu söylemek doğru olur.

Yörede yaygın olarak kullanılan sazları şu şekilde sıralamak mümkündür; bağlama, tambur, kaval, keman, zurna, davul en çok görülen sazlar arasındadır. Halk oyunları ise genelde davul-zurna eşliğinde oynanır.

Hekimhan'ın Sosyo-Kültürel ve Mezhep Farklılıklarının Müziğe Yansımaları

Hekimhan'da Türk, Kürt ve Alevi kökenli halklar yaşamaktadır. Bu mezhep farklılıkları olan gruplar yörede ortak bir kültür anlayışı benimseyerek kardeşçe yaşamaktadırlar.

Alevi kültürünün bir göstergesi olan deyiş ve duvaz-ı imamlar, mersiyeler de Türk halk müziğinde önemli yer tutar. Bunları üreten ve halk kültürünü yüzyıllardır bugüne taşıyan halk ozanlarının tamamına yakını da Alevi'dir. Azda olsa sunnî olanlardan da halk ozanı yetişmiştir. Gözlem ve araştırmalara göre, yöredeki sunnî ozanların bazılarının kökeninde Alevilik kültürünü benimseyen bir yaşam biçimi olduğunu anlıyoruz. Yöredeki maniler, ağıtlar, uzun havalar ortak olarak bilinir ve söylenir.

“Hekimhan' da halk müziğinin yeri ve önemi tartışılmazdır. Bunda Alevi-Sunnî diye bir ayırmadan söz etmemiz mümkün değildir.” (Özerol, kişisel görüşme).

Geçmişte özellikle Ballıkaya köyünden Sivas, Tokat, Çorum gibi illere taliplerini görmek için giden alevi dedelerin ve aynı zamanda o bölgelerden de yöreye gelen dedelerin cem törenlerine bir araya geldikleri bilinmektedir.

Alevilikte her evde bağlamanın bulunması, kültürlerini yaşatmaları ve duygularını açıkça müzikle ifade etmelerine olanak sağlamıştır. Kültürlerini benimsemeleri ve usta-çırak ilişkisiyle deyişlerini, duvaz-ı imamlarını günümüze kadar taşımışlardır.

Yöredeki Sunnî grubun müzik konusunda köklü bir geleneğinin olmadığı gibi, geçmişte müzikle ilgilenen az sayıda kişinin varlığından söz edebiliriz. “Geçmişte bilinen saz şairleri (âşıkları) Âşık Bekir, Âşık Nebi, Âşık Pervane'dir. Âşık Bekir ve Âşık Nebi'nin sazlı – sözlü atışma yapmak için diyar diyar dolaştıkları, onların izini sürerek Güzelyurt (Hekimhan'a bağlı mahalle)'a atışmak için gelen birçok âşıktan bahsedilir. Âşık Nebi be Âşık Bekir'in daha çok Deliktaş ve Kangal'a sık gidip geldikleri bilinmektedir” (Özer, kişisel görüşme). Günümüzde ise Metin Özer (Bırfani), Yılmaz Özer (Âşık Mutsuz) ve Mutlu Özer (Mutlu) isimlerden söz etmek mümkündür.

Sunnî grubun daha çok düğünlerde, çeşitli eğlentilerde müzik eşlikli türküler söyledikleri bilinir. Ayrıca Sunnî geleneğinde daha öncelerde çalgı aleti çalan kişi sayısı çok fazla değildir. Enstrüman çalan kişilerde aile ve toplum tarafından desteklenmediği için müziklerini açıkça ortaya koyamamışlardır. Bunun en açık örneğini Özer şu sözlerle ifade etmektedir: “Çocuk yaşlarda, küpün üzerine deriyi gerip darbuka olarak çalardık. Ailemiz buna izin vermediği için aileden gizli olarak yapardık. Çünkü ailemiz bunu çaldığımız zaman bize bir takım yakıştırmalar yaparlardı” (Özer, kişisel görüşme).

Araştırmacı ve ozanlarımız Hekimhan'daki sosyo-kültürel ve mezhep farklılıklarının müziğe yansımalarını şu düşüncelerle ifade etmişlerdir:

“Hekimhan'da dini, din dış müzikler; ağıtlar, maniler vardır. Sunnîlerde bir dini müzikten bahsedemeyiz. Hekimhan çevresindeki halkın alevi müziğini çok sevdiği gözlenmektedir” (Aksüt, kişisel görüşme).

“Ekin döneminde ve Kış Yarısı geleneğinde farklı sosyal kimlikteki kişilerce bilinen ve söylenen türkülerimiz vardır” (Şirin, kişisel görüşme).

“Alevi Türkmenlerinde deyiş geleneği var. Alevilerde deyişler dua anlamındadır. Bunun yanında Hekimhan'da farklı sosyal statüde topluluklar var ve mutlaka bunların da kendilerine özgü uzun havaları, ağıtları, manileri vardır. Bu nedenle yörede sosyal kimliğin müziğe yansımalarına rastlanmaktadır” (Doğan, kişisel görüşme).

“Halk müziğimizin içerisinde herhangi bir ayırım görünmez. Hekimhanlı günlük yaşamında da bu birlikteliğin örneğini sergilemektedir” (Özerol, kişisel görüşme).

“Şah İbrahim Veli Ocağının yöredeki konumundan dolayı Alevi kültürü çok yoğun şekilde vardır” (Şahbudak, kişisel görüşme).

Müziğin Hekimhanlılar İçin Önemi

Hekimhan'da diğer yörelerde olduğu gibi köklü bir müzik geleneğinin olduğunu söylemek yanlış olur. Yörede birçok etnik grubun kardeşçe bir arada yaşadığı topraklar üzerinde olmasına karşın geleneksel hale dönüşen bir müzik yaşantısı olmamıştır. Ancak geçmişte bulgur döverken, deste kaldırırken, hon çıkarken (Ekin biçerken) söylenen türkülerin yanında, günümüzde de yaşamını sürdüren kış yarısı şenlikleri, asker yollama ve özel eğlenti amaçlı olmak üzere müziğin de içerisinde olduğu bazı eğlenceler düzenlenmektedir.

Oyun havaları, Malatya merkez ve ilçelerle hemen hemen aynı olup, bu benzerlik, oyun havalarının tüm kültürlerde ortak bir niteliğe sahip olmasından kaynaklanır. Yörenin bazı köylerinde ise farklı halk oyunları oynanmaktadır.

Usta-Çıracak Geleneği

Âşıklık yalnızca çalıp söylemeye dayanmayan ayrıca bir usta tarafından öğretilmesi gereken bir iştir. Anadolu'da oluşan eski esnaf teşkilatlarında olduğu gibi âşıklıkta da çıracak yetiştirmek gelenek haline gelmiştir. Bir kişinin âşık olarak nitelenebilmesi için yüzyıllar boyunca süre gelen geleneğe uyması gerekir.

Pir elinden bade içip badeyi güç kaynağı olarak görenlerin dışındaki diğer âşıklar, ustasının yanı başında dil ve tel eğitiminden geçerek usta – çıracak geleneğine göre yetişirler.

Âşıklık geleneğinde önemli bir yeri olan usta – çıracak ilişkisinde usta âşık, saza ve şiire meraklı bir kişiyi yanına çıracak olarak alır. Çıracak sazın sırlarını, söz, makam, ayak verme ve atışmayı ustanın yanında öğrenir. Ustası öldükten sonra çıracak meclislerde, sohbetlerde ustasının şiirleriyle söze başlar ve adını yaşatarak ona olan vefa borcunu ödemeye çalışır. (Ercil, Tez çalışması, 2008).

Anadolu'da âşıklık geleneğiyle birlikte usta – çıracak ilişkisi de geçmişten günümüze varlığını korumuştur. Geleneğin altın çağını yaşadığı 17. yüzyıldan itibaren Malatyalı âşıkların yanında Hekimhanlı âşıklara rastlarız. Usta – çıracak ilişkisinin en canlı biçimde yaşandığı şehirlerden biri de Malatya ve yöresi olmuştur

Tablo1. Yörede usta – çıracak ilişkisine göre yetişen âşıklardan bazıları

Usta	Çıracak
Yılmaz Özer Âşık Mutsuz	Âşık Mutlu
Birfanî	Engin Uğurlu, Sevim Emir
Mamaşlı Kurt Veli Dede	Kul Alpay
Meftuni	Muharrem Akıncı
Âşık Yusuf Başaran	Hüseyin Başaran
Meslekî	Noksanî
Âşık Sefil Selimî	Yusuf Kenan Gözcü (Âşık Kadimî)
Âşık Ali Kâmil (İlhamî)	İbrahim Saltan (Âşık Saltan)
Âşık Vahap Karadağ	Ali Karabulut

Hekimhan'ın Müzikal Kimliği

Yöresel müziği şu şekilde tanımlayabiliriz: Yöreye has, belirli şive karakterlerinin ve yöreye ait belirli çalgı aletlerini kullanarak yapılan bir müzik türüdür. Kimlik ise “Kimlik, kısaca kişilerin ve çeşitli büyüklük ve nitelikteki, toplumsal grupların “kimsiniz, kimlerdensiniz?” sorusuna verdikleri cevaplarıdır” (Güvenç, 1993: 3). Toplumun kimliğinden bahsetmek için kültürün içinden almış oldukları değerleri o kültürün yapısıyla doğuşundan itibaren biçimlendirmesi ve değiştirmesi gerekmektedir. Bu yüzdendir ki her eser, içinde bulunduğu toplumu yansıtır ve bu yüzden kültüre yönelik bilgiler verir.

Hekimhan, farklı sosyal statülerin bir arada yaşadığı coğrafya üzerindedir. Bu da yörenin zengin bir kültür birikimine sahip olduğunun göstergesidir. Farklılıkların oluşturduğu zenginlik anlayışıyla konuya yaklaştığımızda bu durum, Hekimhan'ı bizlere daha ilginç ve bir o kadar zengin kılmaktadır. Doğal olarak bu statü farklılıkları arasındaki günlük konuşma dilinde/diyalektik de farklılıklar gözlenebilmektedir. Bu farklılıkların özellikle söyleyiş biçiminde; hançere/gırtlak ile birleşmesiyle o yöreye ait bir müzikal kimliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türk Dil Kurumuna göre ağız/şive şu şekilde tanımlanmıştır: “Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dilidir” (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Erişim: 2017).

“Müzik belli ritimler, ses düzenleri ile dinleyicide çağrışımlar yapıp, onda bireysel duygular ve heyecanlar yarattığı, yaşantıyla köprüler kurabildiği oranda benimsenebilir. Kullanılan dil, seçilen sözcükler ve bu sözcüklerin hangi ses perdesine nasıl yerleştirildiğini tespit etmek, o kültürel yapıdaki müziksel anlatımı kavramamıza yardımcı olabilecektir. Ezgisel yapıdaki duygunun anlamı, kültürel birikime ve değerlere göre değişim gösterecektir” (Kaplan, 2005: 61).

Hekimhan'ın kendine has bir müzikal kimliği olduğu bilinmektedir. Fakat günümüze kadar yöre türkülerinin genel karakteristik (ağız-şive, üslup-tavır, melodik yapı vb.) yapısı bir araştırma konusu yapılmadığından yörede söylenen tüm türküler Arguvan Ağızı veya Çamşılı Ağızı olarak bilinmektedir.

“Arguvan Ağızı türküler genelde bir oktav (ses aralığı) içerisinde seyreder. Hekimhan'da köklü gelenekli türküler de ise bu ses aralığının 1,5 oktav olduğu söylenmektedir” (Doğan, kişisel görüşme).

Bölgede dominant olan Arguvan ağızı doğal olarak bütün çevresini etkisi altına almıştır ancak Hekimhan ve Arguvan ağızını ayıran önemli bir özellik vardır. Bu özellik türkülerde söylenen bağlantı kısımlarıdır. Hekimhan türkülerini genel halk musikisi tasnifinde olduğu gibi uzun havalar, kırık havalar diye iki grupta toplayabiliriz. “Uzun hava ve kırık hava türkülerdeki bağlantılar fazla olmadığı gibi daha kısa solukludur. 'Soku dibinde kuzu', 'Aşağı mahallenin kışı mı geldi', 'Bir güzel methedem ortadır boyu' gibi uzun havalar Hekimhan'a özgüdür (Özerol, kişisel görüşme).

Temiz'e göre, “Hekimhan Ağızı” olarak ayırmak gerekirse ağız; konuşma dilinin hançereyle birleşmesi olarak tanımlayabiliriz. Hekimhan'ın 50 civarında köyü olmakla beraber bu köylerde bile ağız yapısı olarak farklılıklar gözlenmektedir. Bu yüzden ki Hekimhan'ın kendine has bir ağız yapısı ve dili vardır. Hekimhan'ın usul ve melodik yapısı Arguvan'a benzemez, usul yapısını düzdür. Yani genellikle 4 ve 2 zamanlı usuller kullanılmıştır. (Çok sık olmasa da 3 zamanlı olanları da mevcuttur). Arguvan gibi bir türkünün içinde çok fazla karışık usullere rastlanmaz. Makamsal olarak, Arguvan ile örtüşür. Genelde “hüseyini” makamı dizisi yaygındır. “Garip ayağı” çok nadir görülmektedir” (Temiz, kişisel görüşme).

Araştırmacılarımız ve ozanlarımız müzikal kimlik konusundaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmektedirler:

“Hekimhan'a özgü söyleyiş şekli vardır. Örneğin Hacılar Ağızı vardır ve özgün bir yapıdadır. Kemal Keskin Hacılar ağızıyla okumuştur” (Aksüt, kişisel görüşme).

“Hekimhan'a ait bir müzikal kimlikten söz etmemiz mümkündür ama çok da fazla araştırılmamıştır. Hekimhan kozmopolit bir yapıdadır. Sunnî'si, Alevi'si Kürt'ü, Türk'ü vardır. Alevilerin dinden kaynaklanan farklı bir müzik yanlarının olduğunu söyleyebiliriz. Kültürü siyasi harita sınırlarında açıklamak çok zordur. Bir yerden bir yere göç eden bir topluluğun üzerindeki kültür kalıntılarını bir anda çıkarıp atamazsınız. Hekimhan ile Arguvan'dan Kangal ve Divriği çevresine çok göç olmuştur. Orada da Hekimhan kültürünün etkileri vardır” (Doğan, kişisel görüşme).

“Hekimhan'ın kendine özgü türkeleri elbette ki vardır. Hekimhan'da müzik yönünden ağız özellikleri Hasançelebi yöresi ve Hacılar yöresi ağırlıklı olmak üzere etkinlik gösterir. Hasançelebi'nin bazı köylerinde Kangal yöresi etkisi olduğu açık bir gerçektir. Bununla birlikte az da olsa Çamşılı yöresi etkisi ile baskın bir Arguvan ağızı etkisi Hekimhan'da vardır. Ayrıca Ballıkaya'da dede-âşıkların söylediği bozlak benzeri yüksek havalar da vardır. Değişlerde genellikle ortak bir özellik görebiliriz. Halk oyunları ezgileri yönünden de benzerlikler vardır. Şu anda Kuluncak ilçesine bağlı olan Alvar, Bicir, Sofular, Başören gibi köylerdeki türküler Hekimhan ağızı ile benzerlik göstermektedir” (Özerol, kişisel görüşme).

Hekimhan ağızı türkülerine örnek olarak, 1960'lı yıllarda Hekimhan Hacılar Köyü'nden Kemal Keskin'in TRT'de okuduğu türkülerini gösterebiliriz.

Hekimhan, Arguvan ve Çamşılı ve kültürden etkilenmiş ve hatta sıkışmış olduğunu söylemek elbette yanlış olmaz. Etkileşim görülmektedir. Fakat yörenin müzikal kimliğinin Çamşılı veya Arguvan yöresiyle aynı özellikte olduğunun belirtilmesi Hekimhan'ı daha çok etkilenen bölge konumuna getirmiştir.

Tablo 2: Hekimhan Türküleri Yapı Analizi (TRT Arşivi)

Türkü Adı	Karar sesi	Makamı/Ayak	Seyir Yapısı	Ritmik Formu	Konu İçeriği
Arpalar Destesiyem	La	Hüseyini Ayağı	İnici-Çıkıcı	12/8 – 18/8	İş
Çıktım Dağların Başına	La	Hüseyini Ayağı	İnici	4/4	Ayrılık

Dost Eline Giden Durnam	La	Hüseyini Ayağı	İnici	4/4	Hasret
Gel Ey Gönül Mülk Edinme Bu Dehri	La	Muayyer Makam Dizisi Hüseyini Ayağı	İnici	2/4	Öğüt
Ha Leylim Leylanı	La	Maya Ayağı	Çıkıcı-İnici	12/8	Aşk
Havar Canım	La	Rast Makam Dizisi Müstezat Ayağı	İnici-Çıkıcı	7/4 – 5/4 – 9/4	Aşk

Tablo 3: Hekimhan Merkez Türküleri Yapı Analizi
(Derleme çalışmalarından)

Türkü Adı	Karar Sesi	Makam/Ayak	Seyri	Ritmik Formu	Konu İçeriği
Bir Fırtına Esti	La	Uşşak Makam Dizisi Hüseyini Ayağı	İnici	2/4	Aşk
Cezayir	La	Hüseyini Ayağı	İnici-Çıkıcı	1/4 – 4/4 – 6/4	Düğün
Dut Ağacı Değilem	La	Hüseyini Ayağı	İnici- Çıkıcı Çıkıcı-İnici	4/4	Aşk
Gelin Övme Havası	La	Hüseyini Ayağı	İnici-Çıkıcı	4/4	Kına
Gül Yüzlüm	La	Hüseyini Ayağı	İnici	2/4	Sevgi
İnsan İnsan Olmayınca	Do	Müstezat Makam Dizisi Hüseyini Ayağı	İnici-Çıkıcı	7/8	Didaktik
Ötme Bülbül	La	Uşşak Makamı Dizisi Maya Ayağı	İnici	2/4	Aşk
Etek Sarı Sen Etekten Sarisın	La	Hüseyini Ayağı	İnici	2/4	Aşk

Sonuç ve Öneriler

Araştırma doğrultusunda:

Hekimhan yöresi müziğine geçmişte yeterince önem verilmediği için ve Arguvan Ağzı türkülerin bölgede dominant etkisinden dolayı kendi yapısal ve makamsal özellik taşıyan türkülerin unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir.

- Kültürün kuşaktan kuşağa yayılmasında etkin rol oynayan birçok ozanlarımızın ve sanatçılarımızın çeşitli nedenlerden dolayı başka illere göç etmek zorunda kalmaları ilçede kaynak sıkıntısı yaşanmasına sebep oluşturmaktadır.
- Hekimhan'ın köklü bir müzik geleneğinin olmadığı tespit edilmiştir. Fakat geçmişte bulgur döverken, deste kaldırırken, hon çıkarken söylenen türkülerinin olduğu bilinmektedir. Günümüzde de yaşamını sürdüren kış yarısı şenlikleri, asker yollama ve özel eğlenti amaçlı olmak üzere müziğinde içerisinde olduğu bazı eğlenceler düzenlendiği bilinmektedir.
- Oyun havaları, Malatya merkez ve ilçelerle hemen hemen aynı olup, köylerde bazı farklılıklar görülmektedir.

- Türkülerin karakteristik olarak incelenmesi yapılmıştır. Hekimhan türkülerinin karar sesi çoğunlukla la kararlıdır. Makam olarak genellikle Hüseyini, nadir olarakta Hicaz makamı dizisi içermektedir. Seyir bakımından inici-çıkıcı, çıkıcı-inici ve inici özellik taşımaktadır. Konu içeriği olarak çoğunlukla aşk teması üzerinde durulmuştur. Genel olarak türküler basit usuller grubunda (2/4, 4/4) toplanmıştır. Bunun yanı sıra 7/8, 10/8 ve 12/8'lik usullerin kullanıldığı türkülerde vardır.
- Bu çalışma kapsamında THM repertuarına yeni türkülerin kazandırılması amacıyla sekiz adet türkünün derlemesi yapılmıştır. Bu türkülerin karakteristik yapısı da incelenmiştir.
- Hekimhan yöresi türkülerini seslendiren icracıların icrasal üslup-tavır özelliklerinin kayıt altına alınarak aslına uygun bir şekilde THM repertuarı ve nazariyatına kazandırılmasının gerektiği sonuç ve önerilerine ulaşılmıştır.

Kaynaklar:

1. Ercil, M. (2008) Malatyalı Âşık Birfânî (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri). Elazığ: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi
2. Günay, E. (2006). Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. ss.99
3. Güvenç, B. (1993). Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını. ss.3
4. Kaplan, A. (2005). Kültürel Müzikoloji. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. ss.61
5. Örnek, S.V. (1971). 100 Soruda İlkelerle Din, Büyü, Sanat, Efsane, İstanbul: Gerçek Yayınevi. Ss.148
6. Özbek, M. (1998) Türk Halk Müziği El Kitabı I Terimler Sözlüğü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayıncılığı. ss.88
7. Özerol, S. (1989). Yenilenen Köy Ballıkaya, Hekimhan-Ballıkaya köyü incelemesi, Malatya: Görüş Gazetesi
8. Şahin, H., Özerol, S. (2004). Arguvan Türküleri-Halk Bilimsel Bir Araştırma Denemesi. İstanbul: Arguvan ve Köyleri Eğitim Kültür Vakfı Yayınları. ss.196

İnternet Kaynakları:

Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/> E.T. 09.12.2017.
Malatya Valiliği. <http://www.malatya.gov.tr/hekimhan/> E.T. 08.12.2017.

Kişisel Görüşmeler:

Aksüt, Hamza,2009, Ankara.
Alkan, Behlül, 2009, İzmir.
Doğan, Ünsal,2009, Ankara.
Özer, Metin, 2009, Malatya.
Şahbudak, Kenan, 2009, Ankara.
Şirin, Murtaza,2009, Ankara.
Temiz, Muharrem,2008, Malatya.